

Hemşirelik Öğrencilerinin Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen COVID-19 Pandemisi ile İlgili Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi

Determination of Nursing Students Attitudes Towards Health Education News Delivered by Mass Media Related to COVID-19 Pandemia

Zahide İyi , Muhammed Deniz , Yeliz Akkuş

öz

Amaç: Çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerin COVID-19 pandemisi ile ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

Yöntem: Kesitsel tipteki bu çalışma, Mayıs-Haziran 2020 tarihleri arasında bir üniversitede hemşirelik eğitimi gören öğrenciler ile yürütüldü. Verilerin toplanmasında "Kişisel Bilgi Formu" ve "Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanıldı. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (oran, frekans ve Ort±SS), t testi, tek yönlü varyans analizi sonrasında farkın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi ve Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı yöntemleri kullanıldı.

Bulgular: Pandemi sürecinde yayınlanan haberler sonucunda öğrencilerin %51.0'nun fiziksel olarak kendini iyi ve %44.7'sinin psikolojik olarak kendini kötü hissettiği belirlendi. Kendini bedeneni kötü düzeyde hisseden ve kronik hastalığı olan öğrencilerin COVID-19 haberlerini daha gerçekçi bulduğu belirlendi. Öğrencilerinin "Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeğinden" aldıkları puanlar; gerçeklik alt boyut puan ortalaması 2.84±0.78; önemlilik alt boyut puan ortalaması 2.11±0.58; ölçek genel tutum puan ortalaması 2.50±0.54 olarak bulundu.

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinin, kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 sağlık eğitimi haberlerini, orta düzeyde gerçekçi ve düşük düzeyde önemli bulduğu; genel tutumlarının olumsuz olduğu görüldü.

Anahtar kelimeler: COVID-19, hemşirelik, kitle iletişim araçları, sağlık eğitimi, sağlık haberleri

ABSTRACT

Objectives: This research aims to determine the attitudes of nursing students to health education news with COVID-19 pandemic.

Methods: This cross sectional study was conducted between May-June 2020 on students studying at the health sciences faculty in a university. "A Personal Information Form", "Attitude Scale Toward Health Education News Delivered by Mass Media" was used in collecting data. Descriptive statistics (ratio, frequency, mean±SD), t test, one way Anova, also Tukey Test and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient detecting the source of the difference were applied in data analysis.

Results: It was determined that 51.0% of the students felt to be well physically, 44.7% are psychologically bad due to news published during the pandemic process. It is determined that students who feel bad physically and have chronic diseases find the Covid-19 News more realistic. The points that the students got from the overcoming with "Attitude Scale Toward Health Education News Delivered by Mass Media" sub dimension point average of reality 2.84±0.78; sub dimension point average of importance 2.11±0.58; sub dimension point average of general attitude 2.50±0.54 was found as.

Conclusion: It was viewed that nursing students find the COVID-19 health education news medium level realistic and low importance, also have negative general attitudes toward news published.

Keywords: COVID-19, nursing, mass media, health education, health news

Received/Geliş: 11.08.2020

Accepted/Kabul: 12.02.2021

Published Online: 15.04.2022

Cite as: İyi Z, Deniz M, Akkuş Y. Hemşirelik öğrencilerinin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisi ile ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumlarının belirlenmesi. Jaren. 2021;7(2):67-75.

Zahide İyi

Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik
Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya,
Türkiye

✉ zahide_ iyi@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-4419-5044

M. Deniz 0000-0001-6129-9526

Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları
Hemşireliği Anabilim Dalı, Kars, Türkiye

Y. Akkuş 0000-0002-9321-2357

Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri
Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı, Kars, Türkiye

GİRİŞ

2019 Aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde görülen ve COVID-19 olarak adlandırılan salgın bulaşıcı olması nedeniyle günümüzün en büyük biyolojik risklerinin başında gelmektedir ⁽¹⁾. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), COVID-19'un dünya çapında giderek yayılması ile bu durumu pandemi olarak ilan etmiştir ^(1,2). Bu nedenle COVID-19 bir halk sağlığı sorunu olarak ortaya çıkmıştır.

COVID-19'un toplumun/bireylerin fiziksel sağlığına olumsuz etkilerinin yanı sıra çeşitli derecelerde psikolojik sağlık üzerine de etkileri mevcuttur ⁽³⁾. COVID-19'a ilişkin bilgiler gün geçtikçe artmakla beraber bilinmez yönleri de mevcuttur. Bu durum bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılamak için eğitici haber arayışına girmelerine neden olmaktadır ⁽⁴⁾. Bu eğitim gereksinimi Türkiye'de Sağlık Bakanlığı tarafından kurulan bilim kurulu ile sağlanmakta ve kitle iletişim araçları yoluyla topluma/bireylere ulaştırılmaktadır ⁽⁵⁾.

Kitle iletişim araçları olarak bilinen radyo, gazete/dergi, uydu/ kablolu TV, internet ve sosyal ağlar milyonlarca kişiye aynı anda mesaj gönderen bir platformdur ⁽⁶⁾. Pandemi gibi durumlarda kitle iletişim araçlarıyla sunulan sağlık eğitimi haberleri halkın bilgi ve sağlık inançlarını etkilemede ve nihayetinde halk sağlığını geliştirmede öncü bir rol oynamaktadır.

Literatür tarandığında kitle iletişim araçlarıyla verilen sağlık eğitimi haberleri konusunda sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Türkiye'de yapılan kamuoyu araştırmasında, pandemi sürecindeki bilinmezlik ve eğitim alma gereksinimi geleneksel medya kanallarının sosyal medyaya göre daha fazla tercih edilmesini sağlamıştır. TV kanallarının etkileşim artışı gazetelerden daha yüksek kalmıştır ⁽⁷⁾. Karataş çalışmasında COVID-19 pandemisiyle ilgili bilgi arama ihtiyacının bireylerde sosyal medya kullanımını, haber alma ve haber takip etme isteğini arttırdığını saptanmıştır ⁽²⁾.

Kitle iletişim araçlarının toplumu eğitici ve bilgilendirici rolü olmasına rağmen sağlık alanında bilimsel olarak doğru bilgi aktarımı için birçok açıdan zayıf bir araç olduğu da düşünülmektedir ⁽⁸⁾. Bireyler sağlıkla ilgili haberleri ve yaşanan gelişmeleri kitle iletişim araçlarıyla kolayca takip etmelerine rağmen, yapılan çalışmalarda internetteki sağlık eğitimi haberlerine güvenmedikleri saptanmıştır ⁽⁹⁻¹¹⁾. Pandemi döneminde kitle iletişim araçları

tarafından yayımlanan herhangi bir yanlış, eksik ve güvenilir olmayan haber kamuoyunda sağlığı tehdit eden kural ve düzenlemelerin benimsenmesine zemin hazırlayabilir ⁽¹²⁾. Bu bağlamda, sunulan eğitici haberlerin doğruluğu ve toplumu yanıltmaması önemli bir konudur. Sağlık eğitimi haberleri yapılırken sağlığın kamuya açık bir alan olduğu ve telafisi zor sonuçlar doğurabileceği de unutulmamalıdır.

Tutumlar davranışlara yön vermektedir. Pandemi sürecinde ailesiyle ve yakın çevresiyle etkileşim halinde olan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 eğitimi haberlerine yönelik olumlu tutum sergilemesi salgının seyrinin istenilen yönde gitmesine yardım sağlayacaktır. Pandemi sürecinde Türkiye'de üniversiteler kapanmış dersler uzaktan eğitimle online olarak sürdürülmüştür. Bu süreçten hemşirelik eğitimi de etkilenmiştir. Hemşirelik eğitiminde önemli yeri olan klinik uygulamalar uzaktan eğitimle verilmeye başlanmış ve bu dönemde hemşirelik öğrencileri COVID-19 ile ilgili eğitim ihtiyaçlarını kitle iletişim araçları ile elde etmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin sağlığın korunması geliştirilmesi ve bakımın devamlılığının sağlanmasında önemli rolleri vardır ⁽¹³⁾. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumunun belirlenmesi eğitim programlarının planlanması sürecinde yardımcı olacaktır. Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumlarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmadığından bu çalışma yapılmıştır.

Kesitsel tipteki bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisi ile ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

YÖNTEM

Çalışmanın evrenini, Mayıs-Haziran 2020 tarihleri arasında bir üniversitenin hemşirelik bölümünde 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitim gören 688 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiştir, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma, gönüllü katılım sağlayan ve formları eksiksiz olarak dolduran 353 öğrenci (%51.3) ile tamamlanmıştır. Pandemi sürecinde öğrencilere ulaşabilmek için veri toplama araçları e-form formatında hazırlanmıştır. Evrenin tamamına ulaşabilmek için e-form, fakülte öğrencilerinin oluşturduğu toplu WhatsApp gruplarına gönderilerek öğrencilerden cevaplamaları

istenmiştir. Çalışma ekibi öğrencilerin öğretim elemanlarından olduğundan öğrenciler üzerinde bir etki oluşturmamak adına her sınıfın mevcut temsilcisine e-form gönderilmiş ve sınıf grubunda paylaşması istenmiştir. Öğrencilerin kimlik bilgilerinin ve görüşlerinin gizliliğini sağlamak için doldurdukları e-formlara isim, soyad ve okul numarası gibi kimlik bilgilerini içeren her türlü bilgiyi yazmamalı istenmiştir ve e-formu dolduran öğrencilerden mail adresi talep edilmemiştir. Ek olarak “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” gönderilerek öğrencilerin gönüllü katılımları sağlanmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünden bilimsel araştırma başvurusu onayı, Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığından kurum izni, Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurulundan (Tarih:06.05.2020, Sayı:81829502.903/36) etik kurul onayı alınmıştır. Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeğinin çalışmada kullanılabilmesi için Akgün'den ⁽¹⁴⁾ e-posta yoluyla izin alınmıştır.

Bu çalışma, doğuda bir ilde sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapılmıştır. Evrenin %51.3'ünün çalışmaya katılması ve bulguların öğrencilerin öz bildirimine dayanıyor olması bu çalışmanın evren dışına genellenemeyeceği sonucunu doğurduğundan çalışmanın sınırlılığıdır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler, araştırmacılar tarafından literatür taramaları sonucunda hazırlanan ^(11,14,15) “Kişisel Bilgi Formu” ile “Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği ⁽¹⁴⁾” kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin “yaş, cinsiyet, ikamet edilen yer, sınıf düzeyi, kronik hastalık ve sürekli ilaç kullanma durumu, fiziksel ve psikolojik olarak kendini sağlıklı hissetme durumu ve COVID-19 haberlerini en sık takip ettikleri kitle iletişim aracının türü” bilgilerini içeren 9 sorudan oluşmaktadır.

Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği

Akgün (2014) tarafından geliştirilmiş ve geçerlilik-güvenirliliği yapılmış olan ölçek toplamda 47 maddeden ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek derecelendirmesi için 5'li likert skalası (hiç katılmıyorum:1, az katılmıyorum:2, kararsızım:3,

çok katılmıyorum:4, tamamen katılmıyorum:5) kullanılmaktadır. Orijinal çalışmada, ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.946 olarak belirlenmiştir. Alt boyutlarından gerçeklik faktörü 24 maddeden oluşmakta (madde; 3, 4, 7, 10, 11, 14, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 47) ve Cronbach alfa değeri 0.945, açıklanan varyans değeri ise %23.706'dır. At boyutlarından önemlilik faktörü 23 maddeden oluşmakta (madde; 1, 2, 5, 6, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 34, 41, 45, 46) ve Cronbach alfa değeri 0.937, açıklanan varyans değeri ise %21,021'dir. Ölçekte yer alan tersine ifade edilmiş maddeler (madde; 3, 4, 7, 10, 11, 14, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 47) tersten puanlandırılmıştır. Ölçek ifadelerinin değerlendirilmesinde Tablo 1'deki ölçütler esas alınmıştır. Ölçek toplamından ve alt boyutlarından alınan yüksek puan, kitle iletişim araçlarıyla verilen sağlık eğitimi haberlerine olumlu tutumu, düşük puan ise olumsuz tutumu ortaya koymaktadır ⁽¹⁴⁾.

İstatistiksel analiz

Verilerin çözümlenmesinde IBM SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Statistics v25.0 (IBM Corp., Chicago, IL, USA) paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (oran, frekans ve Ort±SS), normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerine bakılmış, t testi, tek yönlü varyans analizi sonrasında farkın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar, %95 güven aralığında, p<0.05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 20.03±1.11; %85.3'ünün kadın; %39.9'unun 1. sınıf düzeyinde olduğu ve %44.2'sinin pandemi sürecinde il merkezinde ikamet ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin

Tablo 1. Ölçek Puan Tablosu

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Hiç Katılmıyorum	1	1.00 – 1.79	Çok düşük
Az Katılmıyorum	2	1.80 – 2.59	Düşük
Kararsızım	3	2.60 – 3.39	Orta
Çok Katılmıyorum	4	3.00 – 4.19	Yüksek
Tamamen Katılmıyorum	5	4.20 – 5.00	Çok yüksek

%93.5'inin kronik bir hastalığı ve %93.8'inin düzenli olarak kullandığı bir ilacı bulunmamaktadır. Pandemi sürecinde yayınlanan haberler sonucunda öğrencilerin %51.0'ı fiziksel olarak kendini iyi düzeyde hissediyorken %44.7'si psikolojik olarak kendini kötü hissetmektedir. Öğrencilerin %51.3'ü pandemi sürecinde sağlık haberlerine erişebilmek için internet (telefon ve bilgisayar) kullanmaktadır (Tablo 2).

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği ile "Gerçeklik" boyutu puan ortalaması 2.84 ± 0.78 , "Önemlilik" boyutu puan ortalaması 2.11 ± 0.58 ve ölçek "Genel tutum" puan ortalaması 2.50 ± 0.54 olarak belirlenmiştir. Ölçek genelinden elde edilen genel tutum ortalamasının düşük olduğu ve bu bulgu doğrultusunda öğrencilerin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik olumsuz tutumlarının olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Çalışmada kullanılan ölçme aracından ve alt boyutlarından elde edilen puanların çarpıklık ve basıklık değerleri, verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır (Tablo 3). Bu sonuç doğrultusunda verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine göre Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeğinin gerçeklik, önemlilik ve genel tutum puanları ile cinsiyet ve düzenli ilaç kullanımı arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$). Öğrencilerin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik tutumları cinsiyete ve düzenli ilaç kullanımına göre farklılık göstermemiştir (Tablo 4).

Hemşirelik öğrencilerinin kronik hastalığa sahip olma durumlarına göre ölçeğin genel tutum puanı ile gerçeklik boyutu arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p < 0.05$). Kronik hastalığı olan öğrencilerin gerçeklik puanı ve genel tutum puanı ortalamaları kronik hastalığı olmayanlardan daha yüksektir (Tablo 4).

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özellikleri (N=353)

Sosyo-demografik Özellikler	n	%
Yaş (ort±SS) 20.03±1.11		
Cinsiyet		
Kadın	301	85.3
Erkek	52	14.7
Sınıf		
1.sınıf	141	39.9
2.sınıf	121	34.3
3.sınıf	71	20.1
4.sınıf	20	5.7
İkamet edinilen yer		
İl	156	44.2
İlçe	116	32.9
Köy	81	22.9
Kronik hastalık		
Var	23	6.5
Yok	330	93.5
Düzenli ilaç kullanma		
Evet	22	6.2
Hayır	331	93.8
Fiziksel olarak kendini sağlıklı hissetme		
İyi	180	51.0
Orta	121	34.3
Kötü	52	14.7
Psikolojik olarak kendini sağlıklı hissetme		
İyi	79	22.4
Orta	116	32.9
Kötü	158	44.7
Sağlık haberlerine erişimde kullandığı kitle iletişim aracı		
İnternet (telefon ve bilgisayar)	181	51.3
Televizyon	164	46.5
Radyo	3	0.8
Gazete	5	1.4
Toplam	353	100.0

Tablo 3. Öğrencilerin Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği Puan Ortalamaları (N=353)

Alt Boyutlar	Ort±SS	Çarpıklık	Basıklık	Minimum	Maksimum
Gerçeklik	2.84 ± 0.78	-0.389	-0.510	1.00	4.79
Önemlilik	2.11 ± 0.58	0.838	2.027	1.00	4.70
Genel tutum	2.50 ± 0.54	-0.339	0.832	1.00	4.74

Tablo 4. Öğrencilerin Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanları ve Karşılaştırılması (N=353)

Sosyo-demografik Özellikler	n	Ölçek Alt Boyutları		Genel Tutum Puanı	
		Gerçeklik	Önemlilik		
		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	
Cinsiyet	Kadın	301	2.84 ± 0.78	2.09 ± 0.58	2.49 ± 0.55
	Erkek	52	2.83 ± 0.79	2.20 ± 0.55	2.56 ± 0.49
	t;p		0.049;0.961	-0.320;0.188	-0.862;0.389
Kronik hastalık durumu	Var	23	3.18 ± 0.57	2.24 ± 0.48	2.74 ± 0.40
	Yok	330	2.81 ± 0.78	2.10 ± 0.58	2.48 ± 0.54
	t;p		2.937;0.007**	1.192;0.234	2.199;0.029*
Düzenli ilaç kullanma durumu	Evet	22	2.92 ± 0.74	2.28 ± 0.57	2.63 ± 0.46
	Hayır	231	2.83 ± 0.78	2.09 ± 0.57	2.49 ± 0.54
	t;p		0.530;0.597	1.476;0.141	1.129;0.260

t:t-Testi, p: İstatistiksel anlamlılık, *p<0.05, **p<0,01

Hemşirelik öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri ile Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği önemlilik alt boyutu ve genel tutum puanı arasındaki istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ve farkın geliri giderinden fazla olanlardan kaynaklandığı belirlenmiştir (p<0.05). Geliri giderinden az olan öğrencilerin genel tutumu, geliri giderinden fazla ve geliri giderine denk olan öğrencilerden anlamlı olarak daha olumlu olduğu belirlenmiştir (p<0.05) (Tablo 5).

Öğrencilerin kendini bedenen sağlıklı hissetme durumu ile ölçeğin gerçeklik alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur (p<0.05). Tukey Testi sonucuna göre; ölçeğin gerçeklik alt boyutunda, kendini bedenen orta düzeyde sağlıklı hissedenler ile kötü düzeyde sağlıklı hissedenler arasında, kendini bedenen kötü hissedenlerin gerçeklik alt boyutunda daha olumlu bir tutum sergilediği tespit edilmiştir. (p<0.05). Ölçeğin önemlilik boyutu ve genel tutum puanları arasındaki

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği Puanları ve Karşılaştırılması (N=353)

Sosyo-demografik Özellikler	Faktör	n	Ölçek Alt Boyutları						Genel Tutum Puanı		
			Önemlilik			Gerçeklik			Ort±SS	F	p
			Ort±SS	F	p	Ort±SS	F	p			
Sosyoekonomik düzey	Gelir giderinden az	106	2.25 ± 0.60	5.194	0.006**	2.95 ± 0.76	2.069	0.128	2.63 ± 0.55	4.809	0.009**
	Gelir giderine denkb	203	2.05 ± 0.56			2.81 ± 0.77			2.46 ± 0.54		
	Gelir giderinden fazlac	44	2.01 ± 0.52	2.69 ± 0.85	2.37 ± 0.49						
Kendini bedenen sağlıklı hissetme durumu	İyia	180	2.11 ± 0.58	0.131	0.878	2.28 ± 0.76	3.795	0.023*	2.49 ± 0.53	3.028	0.05
	Ortab	121	2.09 ± 0.54			2.75 ± 0.77			2.44 ± 0.51		
	Kötüc	52	2.13 ± 0.63	3.10 ± 0.80	2.66 ± 0.60						
Kendini ruhen sağlıklı hissetme durumu	İyi	79	2.06 ± 0.61	0.642	0.527	2.97 ± 0.79	2.446	0.880	2.54 ± 0.52	1.583	0.207
	Orta	116	2.08 ± 0.58			2.72 ± 0.82			2.43 ± 0.57		
	Kötü	158	2.14 ± 0.55	2.85 ± 0.73	2.53 ± 0.53						

p: İstatistiksel anlamlılık, F: Tek Yönlü Varyans Analizi, *p<0.05, **p<0,01

fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 5).

Öğrencilerin kendini ruhen sağlıklı hissetme durumu ile ölçek alt boyutları ve genel tutum puanı arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$) (Tablo 5).

Yapılan analiz neticesinde ölçeğin gerçeklik boyutu ile önemlilik boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0.216$), önemlilik boyutu ile genel tutum arasında pozitif yönde orta düzeyde ($r=0.693$) ve genel tutum ile gerçeklik boyutu arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ($r=0.851$) anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($p<0.001$). Buna göre önemlilik puanı arttıkça gerçeklik, genel tutum puanı arttıkça gerçeklik ve önemlilik puanlarının arttığı saptanmıştır (Tablo 6).

TARTIŞMA

2019 Aralık ayı ile tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgını DSÖ tarafından “Uluslararası Endişe Verici Halk Sağlığı Acil Durumu” olarak duyurulmuş ve 11 Mart 2020’de mevcut salgın pandemi olarak onaylanmıştır ⁽¹⁶⁾. Pandemi halk sağlığını ciddi ölçüde etkileyen acil bir durumdur ve küresel anlamda önemlilik teşkil etmektedir. Pandemi durumunda bireyler çeşitli kitle iletişim araçlarından hastalığın varlığı ve bulaşın önlenmesi için ne tür önlemler alınması gerektiği hakkında eğitim ihtiyaçlarını karşılamak isterler. Pandemiyle ilgili eğitim haberlerinin kitle iletişim araçlarıyla geniş kitlelere yayılmasının toplumun hastalığa karşı tutumunu ve kararlarını etkilediğini doğrulayan çalışmalar mevcuttur ^(17,18).

Bu çalışma, COVID-19 pandemisi sürecinde geleceğin profesyonel sağlık çalışanları olacak hemşirelik öğrencilerinin, kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi

haberlerine yönelik tutumlarının belirlenmesi üzerinde durmuştur. Çalışmamızda öğrencilerin gerçeklik düzeyi tutum puanı orta (2.84 ± 0.78); önemlilik düzeyi tutum puanı (2.11 ± 0.58) ve ölçek genel tutum puanı ise düşük (2.50 ± 0.54) olarak saptanmıştır. Ölçek genelinden elde edilen genel tutum ortalamasının düşük olduğu ve bu bulgu doğrultusunda öğrencilerin kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine yönelik olumsuz tutumlarının olduğu tespit edilmiştir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde “Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği” gerçeklik alt boyutu çalışmamızın sonucuyla benzerlik gösterirken ölçeğin önemlilik alt boyutu ve genel tutum puan ortalamaları literatürdeki çalışma sonuçlarında orta düzeyde bulunduğu farklılık göstermektedir ^(11,14,15). Pandemi sürecinde mevcut verilerin sağlıklı bir biçimde güncellenmesi oldukça önemlidir. Başta sosyal medyadan ve internetten yayılan asılsız haberlerin oluşturduğu dezenformasyon COVID-19 ile mücadeleye en fazla zarar veren unsurların başında gelmektedir. Gerçek olmayan içeriğe sahip sağlık eğitimlerin yarattığı kaos ortamı telafisi olmayan hasarlar oluşturabilir ⁽¹⁹⁾. Hükümetler, sağlık çalışanları, topluluklar ve bireyler virüsle ilgili önemli bilgileri almak için düzenli olarak sosyal medyaya başvurmuşlardır. Ancak, online ortamda bulunan çeşitli ve birbiriyle çelişen bilgilerle bu kişilerin aklı da karışmıştır ⁽²⁰⁾. Çalışmamızı COVID-19’un ilk zamanlarında yapmış olmamız, öğrencilerin kitle iletişim araçlarıyla elde ettikleri eğitim haberlerinin kafa karışıklığına sebep olmasına, sonucunda da önemlilik ve genel tutumlarının olumsuz olmasına sebep olabilir.

Çalışmamızda pandemi sürecinde yayınlanan haberler sonucunda, öğrencilerin %51.0’i fiziksel sağlığını iyi düzeyde hissediyorken %44.7’si ruh sağlığını kötü düzeyde hissettiğini belirtmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği Alt Boyut ve Genel Tutum Puanlarının Korelasyonları

		Ölçek Alt Boyutları		Genel Tutum
		Gerçeklik	Önemlilik	
Önemlilik	r	0.216	1.000	0.693
	p	0.000**	0.000**	0.000**
Genel Tutum	r	0.851	0.693	1.000
	p	0.000**	0.000**	0.000**

r: Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, * $p<0,001$

Son yıllarda sağlık eğitimi haberleri kitle iletişim araçlarında geniş kapsamda sunulmaktadır ⁽⁹⁾. Kendini bedenen kötü düzeyde sağlıklı hissedenler, orta düzeyde sağlıklı hissedenlere göre COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerini daha gerçekçi bulmaktadır. Prospektif olarak bakıldığında, uzun süre devam eden pandemi süreciyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine maruz kalmanın oluşturduğu stres tepkileri, zamanla olumsuz fiziksel ve ruhsal sonuçlarla karşı karşıya kalılabileceğini ortaya koymuştur ^(21,22).

İçerisinde bulunduğumuz süreçte, kitle iletişim araçları pandemiyle mücadelede sağlık eğitimi haberlerinin halka etkin bir şekilde iletilmesi için değerli kaynaklardır. 2003 yılında patlak veren SARS salgını sürecinde yapılan bir çalışmada, çalışmaya katılan öğrenciler çeşitli kitle iletişim araçları arasında en çok interneti, ardından televizyonu ve radyoyu kullanmıştır ⁽¹⁷⁾. Yıldız ve Gür 2018 yılı çalışmasında hemşirelik bölümü öğrencilerinin sağlık eğitimi haberlerini takip etmede en çok interneti ve televizyonu kullandıklarını belirlemiştir ⁽¹¹⁾. Bu sonuçlar bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir. Radyo ve gazeteyi neredeyse hiçbir öğrenci kullanmamaktadır. Bu durum radyo ve gazetenin COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine ulaşmada genç nüfus için daha az çekici olduğunu düşündürmektedir. Öğrenciler arasında internet kullanımının daha yaygın olması, internet kullanırken öğrencilerin kendini daha aktif hissetmelerinden ve öğrenmek istedikleri bilgiyi daha kısa sürede bulabilirliğinden kaynaklanabilir ⁽¹⁷⁾. Bu sebeple interneti tercih eden genç bir nüfus için bu kitle iletişim aracı, pandemiyle ilgili sağlık eğitimlerinin iletilmesinde etkili bir araç olabilir.

COVID-19 pandemisin cinsiyet üzerine etkisini inceleyen mevcut verilerde eksiklikler vardır ⁽²³⁾. COVID-19'un görülme sıklığının cinsiyete göre ayrıştırılmış sonuçlarına bakıldığında erkekler ve kadınların hemen hemen eşit vaka sayısı göstermelerine karşın, mortalite ve morbitide yönüyle farklılıkları olduğu görülmektedir ⁽²⁴⁾. Ortaya çıkan kanıtlar immünolojik sebeplerle mortalitenin erkeklerde daha fazla olduğunu göstermektedir ⁽²⁵⁾. Bu duruma karşın kitle iletişim araçlarıyla edinilen olumsuz içerikli sağlık eğitimi haberlerine erkeklerin daha fazla önlem alıcı davranışlar geliştirebileceği de bilinmektedir ⁽²⁶⁾. Çalışmamızda ise erkek öğrencilerin ölçek geneli önemlilik ve genel tutum ortalama puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Pandemi süreci öncesinde yapılan

çalışmalar erkeklerin olumsuz haberlere daha fazla ilgi gösterdiğini ve olumsuz haberleri daha fazla önemli gördüğünü saptamıştır ⁽²⁷⁾. Anlamli olmamakla birlikte kadınların erkeklere göre COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerine daha az önem verdiği saptanmıştır. Bu durumu kadınların olumsuz içeriğe sahip eğitim haberleriyle karşı karşıya kaldıklarında dikkatlerini olumlu içerikleri olan haberlere yönlendirme ve olumsuz içerikli haberlerden kaçınma eğilimi gösteriyor olmalarıyla açıklayabiliriz ⁽²⁸⁾.

Öğrencilerin "Kitle İletişim Araçlarıyla Verilen Sağlık Eğitimi Haberlerine Yönelik Tutum Ölçeği" önemlilik alt boyut puan ortalaması kronik bir hastalığın varlığından etkilenmemektedir. Kronik hastalığı olan öğrencilerin gerçeklik puanı ve genel tutum puanı kronik hastalığı olmayanlardan anlamli olarak daha olumludur. COVID-19 hakkında yapılan eğitim içerikli haberlerde, kronik hastalığı olan kişilerin sağlıklı olanlara göre daha fazla risk altında olduklarının sıklıkla belirtiliyor olması bu kişilerin sağlığını korumak için eğitim içerikli sağlık haberlerine daha fazla inanmalarına ve uyumlu sağlık davranışı sergilemelerine etki gösterebilir ⁽²⁹⁾. Literatür taramaları, insanların sağlık haberlerini ancak sağlıklarını iyileştirme yolları hakkında kendilerini bilgilendireceklerine inandırdıkları takdirde izleyeceklerini göstermiştir ⁽³⁰⁾.

Hemşirelik öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi incelendiğinde geliri giderine denk olan öğrenciler, geliri giderden fazla olan öğrencilere göre anlamli olarak COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerini daha gerçekçi bulmaktadır. Bulgulara bakıldığında öğrenciler arasında sosyoekonomik düzeyin düşük olması yayınlanan COVID-19 pandemisiyle ilgili sağlık eğitimi haberlerinin gerçekçiliğine inanmayı arttırmaktadır. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin kısıtlı sayıda kitle iletişim aracı türüne ulaşabiliyor olması sadece bu araçlarla ulaşılabilen eğitim haberlerini daha gerçekçi buluyor olmalarına neden olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, içinde bulunulan COVID-19 pandemi süreci kitle iletişim araçlarının sağlık eğitimi konusundaki yeri ve önemini açıkça ortaya koymuştur. Hemşirelik öğrencileri kitle iletişim araçlarıyla verilen COVID-19 pandemisi ile ilgili sağlık eğitimi haberlerini orta düzeyde gerçekçi ve düşük düzeyde önemli bulmaktadır. Ayrıca yayınlanan

sağlık eğitimi haberlerine yönelik genel tutumları olumsuzdur. Hemşirelik öğrencilerinin pandemi gibi halk sağlığını derinden etkileyen durumlarda sağlık eğitimi haberlerini doğru analiz ederek güvenilir kaynaklardan nasıl bilgi edinebileceklerini bilmeleri önemlidir. Süreç içerisindeyken pandemiye yönelik ders içerikleri oluşturulabilir ya da dersler açılabilir. Ayrıca öğrencilere pandemi döneminde bilim kurulu üyelerinin önderliğinde oluşturulan rehberlerden, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi, DSÖ ve Sağlık Bakanlığının resmi sayfalarından güncel sağlık eğitimi haberlerini nasıl takip edeceği konusunda eğitimler verilmelidir.

Yazar katkısı

Araştırma fikri ve tasarımı: Zİ, MD ve YA; veri toplama: Zİ ve MD; sonuçların analizi ve yorumlanması: Zİ; araştırma metnini hazırlama: Zİ, MD ve YA. Tüm yazarlar araştırma sonuçlarını gözden geçirdi ve araştırmanın son halini onayladı.

Etik kurul onayı

Bu araştırma için Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan onay alınmıştır (Karar no: 81829502.903/36/06.05.2020).

Finansal destek

Yazarlar araştırma için finansal bir destek almadıklarını beyan etmiştir.

Çıkar çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Author contribution

Study conception and design: Zİ, MD, and YA; data collection: Zİ and MD; analysis and interpretation of results: Zİ; draft manuscript preparation Zİ, MD, and YA. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethical approval

The study was approved by the Kafkas University Faculty of Health Sciences Non-Interventional Research Ethics Committee (Protocol no. 81829502.903/36/06.05.2020).

Funding

The authors declare that the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

KAYNAKÇA

1. Huang Y, Zhao N. Generalized anxiety disorder, depressive symptoms and sleep quality during COVID-19 outbreak in China: A web-based cross-sectional survey. *Psychiatry Res.* 2020;288(April):112954. [Crossref]
2. Karataş Z. COVID-19 pandemisinin toplumsal etkileri, değişim ve güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi.* 2020;4(1):3-17.
3. Fardin MA. Covid-19 and anxiety: A review of psychological impacts of infectious disease outbreaks. *Arch Clin Infect Dis.* 2020;15(COVID-19):11-3. [Crossref]
4. Kırık AM, Altıntaş Var SS, Özkoçak V, Darıcı S. Pandemi dönemlerinde iletişim ve algı yönetimi: Yeni koronavirüs hastalığı (COVID-19) örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 2020;8(104):36-57.
5. Knowledge and information needs on COVID-19: Discussion with advisory committee members. <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/75585> (Erişim:24.06.2020)
6. Sharma S, Gupta Y. Mass media for health education (A study in the state of Rajasthan). *Global Research Academy, London, UK's Multidisciplinary International Journal.* 2017;1(1):26-39.
7. Küresel Covid-19 salgınının türkiye'de farklı kategorilere etkileri. <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/consulting/articles/kuresel-covid-19-salgininin-turkiyede-farkli-kategorilere-etkileri.html> (Erişim:28.06.2020).
8. Leask J, Hooker C, King C. Media coverage of health issues and how to work more effectively with journalists: A qualitative study. *BMC Public Health.* 2010;10:535. [Crossref]
9. Ertaş H, Kiraç R, Ünal S.N. Halkın sağlık haberleri algı düzeylerinin incelenmesi. 3. Uluslararası ve 13. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi Bildiri Kitabı, 10-13 Ekim 2019, Sakarya, s.723-34.
10. Filiz M, Kaya M. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin sağlık haberlerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Artvin Sempozyumu Tam Metin Kitapçığı,* 18-20 Ekim 2018, Artvin, s.246-61.
11. Yıldız İ, Gür E. Hemşirelik bölümü öğrencilerinin sağlık haberlerini takip etme durumları (Bitlis Eren Üniversitesi'nde bir araştırma). *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler'de Akademik Araştırmalar-II* (Eds . Hülül H, Coşkun S=:9-27. Ankara, Bizim Büro Matbaa, 2018.
12. Keshvari M, Yamani N, Adibi P, Shahnazi H. Health journalism: Health reporting status and challenges. *Iran J Nurs Midwifery Res.* 2018;23(1):14-17. [Crossref]

13. Koçak A, Bulduklu Y. Sağlık iletişimi: Yaşlıların televizyonda yayınlanan sağlık programlarını izleme motivasyonları. *Journal of Selcuk Communication*. 2010;6(3):5-17.
14. Akgün G, Deniz L. Kitle iletişim araçlarıyla verilen sağlık eğitimi haberlerine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi*. 2020;2(2):51-64.
15. Kırılmaz H, Yıldırım Y. Sağlık haberlerine yönelik yetişkin tutumlarının araştırılması. *İnsan ve İnsan Dergisi*. 2018;5(15):21-45. [Crossref]
16. Guan W, Ni Z, Hu Y, Liang W, Ou C, He J et al. Clinical characteristics of coronavirus disease 2019 in China. *N Engl J Med*. 2020;382(18):1708-20. [Crossref]
17. Bergeron SL, Sanchez AL. Media effects on students during SARS outbreak. *Emerg Infect Dis*. 2005;11(5):732-4. [Crossref]
18. Li X. Media exposure, perceived efficacy, and protective behaviors in a public health emergency. *Int J Commun*. 2018;12(0):20.
19. Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu <http://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Covid-19%20Raporu-revize.pdf> (Erişim:31.05.2020).
20. Viral Yalanlar: Yanlış bilgi ve koronavirüs <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2020/03/Coronavirus-final-Turkish-final-final.pdf> (Erişim:31.05.2020).
21. Holman EA, Garfin DR, Silver RC. Media's role in broadcasting acute stress following the Boston Marathon bombings. *Proc Natl Acad Sci U S A*. 2014;111(1):93-8. [Crossref]
22. Garfin DR, Thompson RR, Holman EA. Acute stress and subsequent health outcomes: A systematic review. *J Psychosom Res*. 2018;112(May):107-13. [Crossref]
23. Wenham C, Smith J, Morgan R. COVID-19: The gendered impacts of the outbreak. *Lancet*. 2020;395(10227):846-8. [Crossref]
24. Feng Z. (2020). The novel coronavirus pneumonia emergency response epidemiology team. *China CDC Weekly*. 2020;2(8):113-22.
25. Chen N, Zhou M, Dong X, Ou J, Gong F, Han Y et al. Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China: A descriptive study. *Lancet*. 2020;395(10223):507-13. [Crossref]
26. Chang C. Responses to conflicting information in computer-mediated communication: Gender difference as an example. *New Media Soc*. 2016;18(1):5-24. [Crossref]
27. Knight GP, Guthrie IK, Page MC, Fabes RA. Emotional arousal and gender differences in aggression: A meta-analysis. *Aggress Behav*. 2002;28(5):366-93. [Crossref]
28. Chang C. Men's and women's responses to two-sided health news coverage: A moderated mediation model. *J Health Commun*. 2013;18(11):1326-44. [Crossref]
29. Turan O, Mirici A. Kronik obstrüktif akciğer hastalığı ve COVID-19. <http://www.solunum.org.tr/TusadData/userfiles/file/EJP-EK-SAYI-COVID19-29042020.pdf> (Erişim:29.06.2020).
30. Purvis Cooper C, Burgoon M, Roter DL. An expectancy-value analysis of viewer interest in television prevention news stories. *Health Commun*. 2001;13(3):227-40.